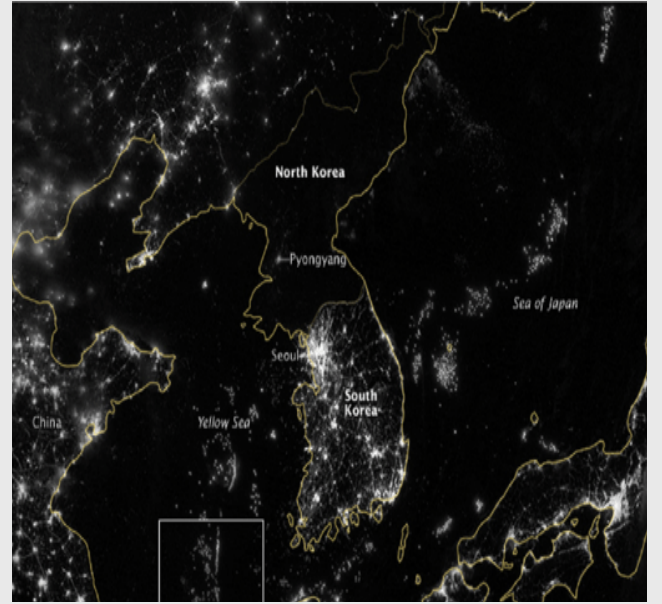

ÇİN-GÜNEY KORE İLİŞKİLERİ VE SALGIN SÜRECİNDE ASYA-PASİFİK ATMOSFERİ

Nisa Burçak ÖZDEMİR

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) üzerinden büyük bir yük kalkmıştır. Zira Pekin yönetiminin hareket alanını kısıtlayan homojen kutuplar, ağır ekonomik baskılar ve askeri kayıplar son bulmuştur. Böylelikle Pekin, başta kendi temel sistemini, güvenliğini ve egemenliğini sürdürmek üzere; bölgedeki iletişimi artırmak, istikrarı sağlamak, bölgesel ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek gibi hedeflere hem iç hem de dış politika bağlamında ağırlık vermiştir. Nitekim Çin, Soğuk Savaş sonrasında sınırlarındaki sıcak çatışma tehdidinin sona ermesini fırsata çevirerek Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) tek süper güç olarak uluslararası sistemdeki üstünlüğünü en azından bölgesel düzeyde kırmayı hedeflemiştir. Öte yandan bütün bu hedefler karşısında Pekin, güneydoğu sınırında, ikiye bölünmüş bir Kore ve Kore'nin güneyine konuşlanmış bir ABD gerçeğiyle de yüzleşmek zorunda kalmıştır.

Harita 1: Kore Yarımadası Haritası

Kaynak: "Remote Sensing Place: Satellite Images as Visual Spatial Imaginaries", *Researchgate*, https://www.researchgate.net/figure/A-satellite-image-taken-of-Northeast-Asia-by-night-II-Image-courtesy-of-NASA-Earth_fig4_259505268, (Erişim Tarihi: 19.11.2021).

Çin'in Kore Savaşı'ndan itibaren ideolojik müttefiki olan Kuzey Kore, bu yeni düzene ne kadar yabancılaştıysa, İkinci Dünya Savaşı'nda karşısında savaştığı Güney Kore de aynı hızla bu düzene adapte

olmuştur. Kuzey Kore, her an savaşa hazırlanmışçasına sert güç unsurlarına ve özellikle de nükleer silahlanmaya ekonomik kalkınmadan daha fazla önem gösterirken; Güney Kore ise yumuşak güç unsurlarıyla büyük ekonomilerin yatırımını çeken bir cazibe merkezi haline gelmiştir.

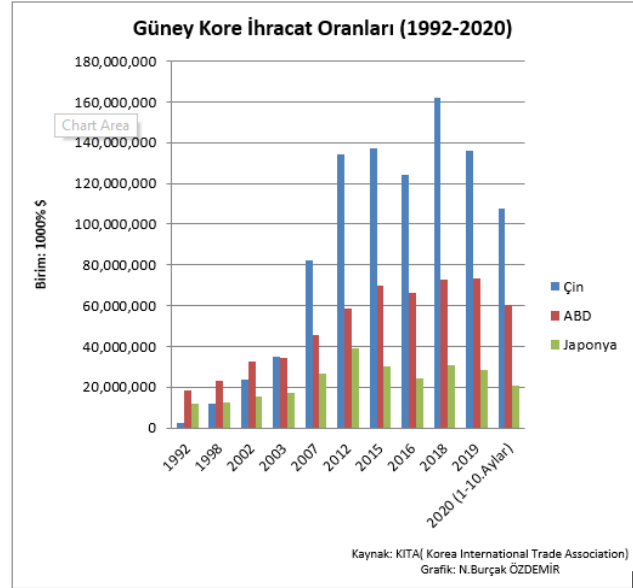
Çin, Mao Zedong'dan sonra dış politikada eski revizyonist tutumundan vazgeçerek Deng Şiaoping'in liderliğiyle birlikte geniş çaplı ekonomik reformları kabul etmiştir. Bu bağlamda Pekin yönetimi, kendine özgü bir kalkınma modelini ortaya koymuştur. Nitekim iç politikada Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) liderliğinde sosyalist bir stratejiyi benimseyen Pekin, dış politikada ise dünyaya entegre olmaya ağırlık vermiştir. 1992 yılında Güney Kore'yle olan ilişkilerin normalleştirilerek resmen başlatılması da bu özgün yaklaşımın ilk yansımalarından biri olmuştur.

Dönemin Çin Dışişleri Bakanı Qian Qichen, 1991 yılında Çin-Güney Kore ilişkilerindeki normalleşmeyi "su akar yatağını bulur" deyiimiyle benzer anlamlı olan "shuidao qucheng" ifadesiyle betimlemiştir.¹ Gerçekten de iki ülkenin ekonomik ilişkileri çoğunlukla su gibi devamlı ve istikrarlı bir gelişim sergilemiştir.

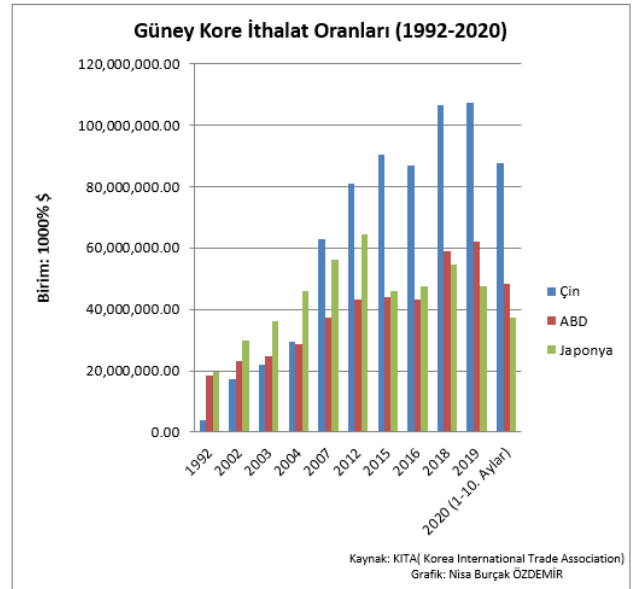
1992 senesinde Çin, Güney Kore'nin 6. ihracat pazarıyken; 1998 yılında ABD ve Japonya'dan sonra üçüncü sırada yer almıştır. İlişkilerin başlamasından 10 yıl sonra; yani 2002 senesinde Çin, Güney Kore'yle olan ekonomik münasebetlerde Japonya'yı geride bırakmış ve sadece

bir yıl sonra da ABD'yi geçerek zirvedeki yerini almıştır. Özellikle de 2012 yılından itibaren iki ülke arasındaki ticaret hacminde ciddi artışlar görülmüş ve Çin, Güney Kore'nin bir numaralı ticaret ortağı haline gelirken, Güney Kore de Çin'in ticari ilişkilerinde üçüncü sıraya kadar yükselmiştir.

Tablo 1: Güney Kore İhracat Oranları

Tablo 2: Güney Kore İthalat Oranları

Dönemin Çin Devlet Başkanı Jiang Zemin, 1994 yılında yaptığı bir açıklamada Çin'in uzun vadeli dış politika hedeflerinin ideolojik bir ittifakla sınırlı kalamayacak

¹ Xiaoxiong Yi, "Ten Years of China-South Korea Relations and Beijing's View on Korean Reunification", *The Journal of East Asian Affairs*, 16(2), 2002, s. 315-351.

kadar kapsamlı olduğunu belirterek şunları söylemiştir:²

“Dış politikamız diplomasiyi tarafların ne sadece yarısıyla ne de daha büyük bir kısmıyla başlatarak yürütülebilir. Diplomasi, tüm taraflarla yürütülmelidir. Dış politikamız, ülkemizin temel çıkarları üzerinden devam etmeli, ideoloji bir kenara bırakılmalıdır.”

Yukarıdaki tablolarda görülen istikrarlı gelişmeler de bu düşünceyi yansıtmaktadır. Ancak ekonomik ivmenin sürekli artmasına rağmen iki taraf arasındaki münasebetlerde sadece istikrar ve huzurun hâkim olduğu söylenemez. Aksine diplomatik ilişkilerde çok kez dalgalanmalar yaşanmıştır. Bu noktada ilk olarak taraflar arasındaki sorunlara değinmek gerekmektedir.

Çin-Güney Kore Arasındaki Sorunlar

Pekin ile Seul arasındaki ilişkilerde yaşanan sorunları iki alt başlık çerçevesinde ele almak mümkündür. Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde ilk olarak siyasi ve ekonomik sorunlara yer verilmektedir. İkinci alt başlıkta ise bölgesel sorunlar çerçevesinde Pekin-Seul hattında yaşanan gerilimler incelenmektedir.

Siyasi ve Ekonomik Sorunlar

İkili ilişkilerin başlangıcından sonra görülen ilk büyük kriz 2003 yılında yaşanmıştır. Çinli yetkililer, Çin'in Jilin Eyaleti'ndeki Ji'an şehrinde bulunan antik mezar kalıntılarını işaret ederek M.Ö. 37-M.S. 668 yılları arasında Kore Yarımadası'nı ve Mançurya'yı hakimiyeti altına alan Antik Kore Krallığı Goguryeo'nun Çin'e ait

olduğu teziyle Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'ne (UNESCO) başvurmuştur.³ UNESCO'ya sunulan ve Goguryeo'nun başta bugünkü Kuzeydoğu Çin'de kurulmasını referans alarak ortaya konulan “Tek tarih, çifte kullanım” tezi, birçok Çinli akademisyen tarafından savunulmuştur. Dolayısıyla Kore ile Çin arasındaki iç içe geçmiş tarihi bağlar, sıklıkla kendini iki ülke arasındaki “tarih savaşlarına” bırakmıştır. Konuya ilişkin yaşanan tartışmalar diplomatik ilişkilerde çeşitli gerginliklere sebep olmuştur.⁴

Harita 2: Goguryeo Haritası

(Kaynak: Mark Cartwright, “Three Kingdoms Period in Korea”, *Ancient*, https://www.ancient.eu/Three_Kingdoms_Period_in_Korea/, (Erişim Tarihi: 20.01.2021).

2004-2006 yılları arasında antik kalıntılar üzerindeki tartışmalar devam etmiştir. Bu kapsamda cereyan eden diplomatik gerilimler, ekonomik ilişkilerin gelişmesini engellememiş; aksine iki ülke arasındaki ticaret hacmi her yıl daha fazla büyümeye devam etmiştir. Ancak Çin'de

³ Dean Cheng, “Chinese Calculations of Security and the Korean Peninsula”, *The Journal of East Asian Affairs*, 32(1), 2018, s. 23-44.

⁴ Jae Ho Chung, “China's ‘Soft’ Clash with South Korea: The History War and Beyond”, *Asian Survey*, 49(3), 2009, s. 468-483.

² Aynı yer.

giderek büyüyen Güney Kore eğlence sektörünün "Kore Dalgası" olarak da adlandırılan etkisi, tarihsel tartışmaların gölgesinde kalmıştır. Öte yandan Güney Kore'nin bu tarih savaşları karşısındaki hassasiyeti, ihracat kazancının çekirdeğini temsil eden bilişim, otomobil ve yüksek teknoloji gibi sektörlerde de Çin'in ekonomik baskınlığının yayılacağı endişesini yaratmıştır.

Güney Kore'nin savaş gemisi Cheonan'ın 2010 yılının Mart ayında gizemli bir patlamayla ikiye bölünmesi sonucunda 46 kişinin hayatını kaybetmesi ise gözleri Kuzey Kore'ye çevirmiştir. Her ne kadar Pyongyang yönetimi, bu patlamayla herhangi bir ilgisi olmadığını belirtse de daha sonra yapılan açıklamanın tersi yönünde kanıtlara ulaşılmıştır.⁵ Dahası patlamadan sadece 8 ay sonra Kuzey Kore, Yeonpyong Adası'nı bombalayarak iki denizcinin ölümüne neden olmuştur. Bu olaylar sırasında Pekin'in Pyongyang'ın karşısında durmayı reddetmesi, Seul'le ikili ilişkilerinde yaşanan yabancılaşmayı da beraberinde getirmiştir.⁶ Bu noktada taraflar arasındaki bölgesel sorunlara değinilmelidir.

Bölgesel Sorunlar

Tarihi, siyasi ve ekonomik sorunların yanı sıra Çin ve Güney Kore, buldukları fiziki konum itibarıyla da birtakım sorunlar yaşamıştır. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'yle (B.M.D.H.S.) kabul edilen 200 mil (yaklaşık 322 km) genişliğindeki münhasır ekonomik bölge (MEB) hakkı Çin, Güney Kore ve Japonya'nın iç içe geçmiş deniz-hava yolu sınırları sebebiyle tam olarak

uygulanmamaktadır. Bu da pek çok anlaşmazlığı beraberinde getirmiştir.

Güney Kore ve Çin, 1996 yılından beri Güney Çin Denizi'ndeki MEB'lerinin sınırlandırılması konusunda müzakereler yürütmüşlerdir. Aynı yıl Güney Kore, Çin ve Japonya, B.M.D.H.S.'ye katılmış, devamında aralarında balıkçılık anlaşmaları yapmışlardır. Güney Kore ile Çin arasında yapılan Balıkçılık Paketi, 2001 yılında geçici olarak çizilen MEB sınırlarının yürürlüğe girmesine öncülük etmiştir. Bu sırada Seul, üç ülkenin ortasında yer alan ve Kore dilinde "Jeodo" olarak bilinen Sokotra Kayası'nın üstüne bir okyanus araştırma istasyonu inşa etmeye başlamıştır.

Denizcilikle uğraşan Koreli ailelerin bir zamanlar ölü balıkçıların ruhlarının yuvası olduğuna inandıkları Jeodo Kayası,⁷ Güney Kore'nin kara sınırından 149 km mesafede; Çin ve Japonya'ya kıyasla Kore'ye daha yakındır. Çin, MEB sınırlarının henüz kesinleşmediği gerekçesiyle bu projeyi tanımadığını belirterek inşanın askıya alınmasını talep etmiştir.⁸

Güney Kore ise hukuksal açıdan herhangi bir kuralın çiğnenmediğini ve bu istasyondan edinilecek verileri memnuniyetle paylaşabileceğini açıklayarak 2003 yılında istasyonun inşasını tamamlamıştır. 2006 yılında Çin, Jeodo Araştırma İstasyonu'nun inşasını "Kore'nin bölgedeki tek taraflı eylemleri" şeklinde adlandırarak protesto etmiştir. Fakat iki taraf da istasyonun varlığının bu

5 John Sudworth, "How South Korean Ship Was Sunk", *BBC News*, www.bbc.com/news/10130909, (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

6 Cheng, a.g.m.

7 Ily Kuo, "Will a Tiny, Submerged Rock Spark a New Crisis in the East China Sea?", *The Atlantic*, <https://www.theatlantic.com/china/archive/2013/12/will-a-tiny-submerged-rock-spark-a-new-crisis-in-the-east-china-sea/282155/>, (Erişim Tarihi: 17.01.2021).

8 "No Territorial Dispute", *The Korea Herald*, <http://www.koreaherald.com/view.php?ud=20120313000457&cpv=0>, (Erişim Tarihi: 17.01.2021).

bölgedeki sınırların belirlenmesi üzerinde hiçbir etkisi olmadığını kabul etmiştir.

Harita 3: İeodo Kayası Haritası

The map shows the submerged rock of Ieodo in the East China Sea. Despite being 136 kilometers closer to Korea's southwest island of Marado than to China, Beijing is ramping up claims to the reef. / Korea Times

Kaynak: Kim Young-jin, "Why Ieodo Matters?", *Korea Times*, https://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2012/09/117_120266.html, (Erişim Tarihi: 18.01.2021).

2011 ve 2012 yıllarında Ieodo'yu çevreleyen iki ülkenin örtüşen sularının kullanım hakları konusunda vuku bulan ikili anlaşmazlık, Çinli balıkçılar ve Güney Kore Sahil Güvenliği arasındaki çatışmalarla yeniden alevlenmiştir. Söz konusu çatışmalardan biri de 2011 senesinde Çinli bir balıkçının Güney Koreli bir Sahil Güvenlik görevlisini bıçaklayarak öldürmesi olmuştur. Bu olayın tırmanmasının iki ülke tarafından engellenmesine rağmen Güney Kore kamuoyu tarafından mevzubahis hadise hiç de hoş bir şekilde karşılanmamıştır.

Diğer taraftan Güney Kore Devlet Başkanı Lee Myung-bak, 2012 yılının Mart ayında Çin ile Güney Kore arasındaki MEB konusunda bir anlaşma sağlanması durumunda, İeodo Kayası'nın Güney Kore'ye ait olması gerektiğini belirtmiştir. 2013 senesinin Eylül ayında da Myung-bak, Güney Kore'nin İeodo Kayası çevresindeki savunma kapasitesini arttıracığını duyurmuştur.⁹

9 "Ieodo/Suyan Rock/Socotra Rock-32°07.4' N. 125° 10.9' E", *Global Security*, <https://www.globalsecurity.org/military/world/war/socotra-rock.htm>, (Erişim Tarihi: 20.01.2021).

Bütün bu tartışmaların üzerine Çin, 2013 senesinde Ieodo üzerindeki hava sahasını da içeren bir Hava Savunma Tanımlama Bölgesi (HSTB) ilan etmiştir. Pekin yönetimi, 23 Kasım 2013 tarihinde Doğu Çin Denizi'ndeki HSTB'yi duyurduktan sonra, Seul Hükümeti de donanmasını 2 Aralık 2013 tarihinde İeodo Kayası çevresindeki sularda devriye gezmek için göndermiştir. Buna ek olarak Güney Kore, 8 Aralık 2013 tarihinde Çin ve Japonya'nın ilan ettiği bölgelerle örtüşen bir biçimde HSTB'sini genişletme planlarını dünyaya duyurmuştur.¹⁰

Harita 4: Güney Kore'nin HSTB Olarak Planladığı Bölgeler

반종빈 . 박영석 기자 / 20190724
트위터 @yonhap_graphics 페이스북 toney.kr/LeyN1

Kaynak: YNA, <https://www.yna.co.kr/view/AKR20191031145000502>, (Erişim Tarihi: 18.11.2021).

Tüm bunların yanı sıra Çinli ve Koreli balıkçılar arasında yaşanan gerginlikler, Çin'deki Kuzey Koreli mültecilerin varlığı ve hava kirliliği gibi durumlar da iki ülke arasında çözüm bekleyen sorunlar arasında yer almaktadır.

Şi Jinping Dönemi: Pekin-Seul Hattındaki En İyi İlişkiler ve Bazı Zorluklar

Şi Jinping, 2013 senesinde kendisiyle aynı yıl Güney Kore Cumhurbaşkanı olarak seçilen Park Geun Hye'ye tebrik

10 Aynı yer.

mesajı ileten ilk lider olmuştur. Şi'nin 2013 yılında Kuşak-Yol Projesi'ni açıklamasının ardından Güney Kore lideri, ülkesini Avrupa'ya bağlayacak olan Avrasya Girişimi Projesi'ni (EAI) ortaya koymuştur. Her iki girişim de tarihteki İpek Yolu zenginliğini, günümüz teknolojik imkânlarıyla yeniden canlandırarak dünya nüfusunun %70'ini barındıran bu bölgede bir barış ve refah bağlantısı kurmayı hedeflemiştir.

Şi, 2014 yılında Güney Kore'ye iki günlük bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Bir Çin Devlet Başkanı'nın Pyongyang'dan önce Seul'u ziyaret etmesi açısından ilk olan bu durum, nükleerleşme konusunda geri adım atmayan Pyongyang'a karşı, Pekin'in tavrını net bir biçimde ortaya koyması şeklinde de yorumlanmıştır. Öyle ki Şi'nin Pyongyang'ı bizzat ziyaret etmesi, 2019 yılını bulmuştur. 2015 yılında Park'ın Çin askeri geçit töreninde, Şi'nin yanında bulunması, kısa zaman içerisinde Çin'e yaptığı üç ziyaret ve toplamda Şi'yle gerçekleştirdiği altı görüşme, ikili ilişkilerinin o zamana kadar ki en parlak döneminin yaşandığını gözler önüne sermiştir.¹¹ Nitekim ikili ilişkilerdeki bu olumlu havanın yansıması olarak Çin-Güney Kore Serbest Ticaret Anlaşması (FTA) da aynı yıl imzalanmıştır.

21 Mayıs 2014 tarihinde Çin'in ev sahipliği yaptığı 4. Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı'nda (CICA) Şi, Soğuk Savaş döneminden kalma güvenlik ittifaklarının sona erdiğini vurgulayarak katılımcı devletlere daha kapsamlı ve katılımlı, kendi sorunlarını kendi çözebilen, bütünleşmiş bir Asya

tahayyülünü anlatmıştır. Böylelikle Çin Devlet Başkanı, ABD gibi dış ittifakları içermeyen yeni bir bölgesel güvenlik çerçevesi ortaya koymuştur.¹² 2015 yılında ise Çin'in önderliğinde Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) kurulmuş ve böylelikle ABD, Kanada, Japonya ve Meksika'nın dışındaki dünyanın en büyük 16 ekonomisinin içinde bulunduğu 57 ülke bir araya gelmiştir.¹³ Tüm bu girişimler, Çin'in "büyük devlet diplomasisinin"¹⁴ habercisi olmuştur.

Güney Kore, söz konusu girişimlere ortak olmakla birlikte 2015 senesinde Kuzeydoğu Asya Barış ve İşbirliği Girişimi'ni (NAPCI) kurarak özgün bir dış politika uygulamıştır. Çin, ABD, Japonya ve Rusya'nın da içinde bulunduğu bu girişim, Hye'nin belirttiğine göre, Asya Paradoksu'nun¹⁵ üstesinden gelmek ve "güven temelli bir politika (trustpolitik)" oluşturmak amacıyla başlatılmıştır. Mevzubahis proje, ileriye yönelik hırslı amaçlardan ziyade; zamanla şekillenmesi beklenen enerji güvenliği, siber uzay düzenlemesi, halk sağlığı, iklim değişikliği, afet yardımı ve nükleer enerji gibi daha pratik ve yumuşak güç merkezli güvenlik sorunlarına odaklanmıştır.¹⁶ Güney Kore'nin Çin'e olan ekonomik bağımlılığının artması ise aralarında vuku bulan herhangi bir anlaşmazlıkta yaptırımların da o derece ağır hissedilmesine sebep olmuştur. Böyle

12 Lindsey W. Ford, "Network Power: China's Effort to Reshape Asia's Regional Security Architecture", *Brookings*, www.brookings.edu/research/network-power-chinas-effort-to-reshape-asias-regional-security-architecture/, (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

13 Shi Yi, "AIIB's New No-Coal Pledge Puts Spotlight on China's Overseas Energy Investment", *China Dialogue*, chinadialogue.net/en/business/aiibs-new-no-coal-pledge-china-overseas-energy-investment/, (Erişim Tarihi: 20.01.2021).

14 Aynı yer.

15 Asya Paradoksu, bölgedeki derin ekonomik entegrasyona karşın güvenlik alanındaki işbirliğinin zayıf kalması durumunu ifade etmektedir.

16 "NAPCI-The Answer to 'Strategic Impatience' with North Korea?", *Daily NK*, www.dailynk.com/english/napci-8211-the-answer-to-strategic, (Erişim Tarihi: 18.01.2021).

11 Ren Yuanzhe, "China's Perspective on the China-ROK Strategic Partnership: Developments, Debates, and Difficulties", eds., Ren Yuanzhe v.d., *Chinese Perspectives: Towards the Korean Peninsula in the Aftermath of North Korea's Fourth Nuclear Test*, Stimson Center, Washington 2016, s. 31-46.

bir ortamda Güney Kore, NAPCI ile Çin ve ABD'yi aynı masa etrafında bir araya getirmeyi başarmıştır.

THAAD Meselesi ve Yaptırımlar

Park'ın görevden alındığı 2016 yılında, Kuzey Kore'nin peş peşe gelen nükleer silah denemeleri karşısında Güney Kore'ye ABD tarafından Bölge Yüksek İrtifa Hava Savunma Sistemi (THAAD) yerleştirilmiştir. Bu sebeple de 1992 senesinden beri Çin-Güney Kore ekonomik ilişkilerinde ilk defa gerileme meydana gelmiş, Çin'in yaptırımları nedeniyle Güney Kore'de sadece turizm alanında yaklaşık 7 milyar dolar değerinde, %60'lık bir düşüş yaşanmıştır.¹⁷ Güney Kore menşeli Lotte süpermarketlerinin çoğu toplamda yaklaşık 1.7 milyar dolar zarar ederek marketlerin önemli bir kısmı Çin'den çekilmek zorunda kalmıştır. Hyundai ve Kia gibi büyük markalar da yaptırımlar karşısında bir süre üretimi durdurma kararı almıştır.¹⁸ THAAD deneyimi, Çin-Güney Kore ilişkilerindeki iletişim eksikliği, zayıf kriz yönetimi mekanizmaları, sınırlı güvenlik ve askeri değişimler, üçüncü taraf müdahalesi ve milliyetçilik dahil olmak üzere beş temel eksikliği ortaya çıkarmıştır.¹⁹ THAAD yaptırımlarından sonra Güney Kore kamuoyunda Çin'e karşı zaten var olan önyargı ve antipati büyümüştür. 2019 yılında yapılan bir araştırmaya göre, söz konusu antipati, Güney Koreliler arasında hala %63 gibi yüksek bir seviyededir. Araştırma verileri, ABD'de %60'ı

gösterirken Avustralya'da ise %57 şeklinde hesaplanmıştır.²⁰

Güney Kore, her ne kadar THAAD'ın Kuzey Kore'ye karşı yerleştirildiğini vurgulayıp; Çin'e güvenliği konusunda garanti vermişse de yaptırımlar, 2019 yılına kadar azaltılarak da olsa devam etmiştir.

Güney Kore'nin yeni Cumhurbaşkanı Moon Jae-in, 2017 senesinde THAAD meselesi hakkında Şi'ye üç garanti vermiştir:²¹

1. Güney Kore daha fazla THAAD birimi barındırmayı göz önünde bulundurmamaktadır.
2. Güney Kore, kendi savunması için bile olsa ABD'nin diğer savunma ağlarına dahil olmayacaktır.
3. Güney Kore, ABD ve Japonya'yla savunma amaçlı hiçbir ittifaka katılmayacaktır.

Çin ile Japonya, 16. yüzyıldan beri Kore Yarımadası üzerinde hakimiyet kurmak için bir çekişme halindedir. Soğuk Savaş sonrasında Çin'in güvenlik politikaları gereği sahip olduğu temel endişelerden biri de Güney Kore'yi ABD ve onun etkisindeki Japonya'dan uzaklaştırmak olmuştur.²² Bu yolla Pekin yönetimi, bölgede ABD-Japonya-Güney Kore ittifakının oluşmasını engellemeye çalışmıştır. Öte yandan Tokyo, ortak olumsuz tarihsel deneyimler doğrultusunda Çin-Güney Kore ikili ilişkilerinde ABD tarzı bir gerilim yaratmamıştır. Zira günümüzde

¹⁷ Cheng, a.g.m.

¹⁸ Troy Stangarone, "Did South Korea's Three Noes Matter? Not So Much", *The Diplomat*, thediplomat.com/2019/10/did-south-koreas-three-noes-matter-not-so-much/, (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

¹⁹ See- Won Byun, "North Korea's Regional Integration: An Enduring Dilemma for China, South Korea, and the United States", *The Asan Forum*, <http://www.theasanforum.org/north-koreas-regional-integration-an-enduring-dilemma-for-china-south-korea-and-the-united-states/>, (Erişim Tarihi: 20.01.2021).

²⁰ Kristine Lee v.d. "Section Two: China is Undermining the U.S. Alliance System while Coopting North Korea's Future", *Crossed Wires: Recalibrating Engagement with North Korea for an Era of Competition with China*, Center for a New American Security, www.jstor.org/stable/resrep20432.5, (Erişim Tarihi: 13.01.2021), s. 4-8.

²¹ Stangarone, a.g.m.

²² Cheng, a.g.m.

de Japonya-Güney Kore ilişkileri tarihi meseleler ve sınır sorunları hasebiyle oldukça gergindir. Hahm Chaibong'un makalesinde belirttiğine göre Çin, Güney Kore'yle ilişkilerinde doğru liderler ve politikalarla acı tarihin üstesinden gelmek konusunda nispeten başarılıdır. Lakin Japonya'yla olan ilişkilerde bunu gerçekleştirememiştir.²³ Yukarıdaki grafiklerde de bu durum açıkça görülmektedir.

ABD Eski Başkanı Donald Trump'ın 2017 yılından itibaren "Önce Amerika" sloganıyla yürüttüğü korumacı dış politika, Çin'in Asya-Pasifik'teki etkisini artırması sonucunu doğurmuştur. Bu doğrultuda Pekin yönetiminin Güney Kore ekonomisinde de baskınlığı artmıştır. Seul'un 2017'den beri Moon yönetimi altındaki bölgesel girişimleri, Çin'de genel bir şüpheyile karşılanmıştır. Moon'un iddialı önerileri, "Kore Yarımadası için Yeni Ekonomik Harita", "Yeni Kuzey Politikası" ve "Yeni Güney Politikası" dahil olmak üzere, yarımadayı Rusya, Çin ve Avrupa'yla birlikte ele alan "Kuzeydoğu Asya Topluluğu" vizyonunu ortaya çıkarmıştır.²⁴ Moon, 2017 senesinde Güney Kore'nin diplomasisini çeşitlendirmeyi ve Güneydoğu Asya'yla olan bağlarını derinleştirmeyi hedefleyen Yeni Güney Politikası'nı açıkladıktan sonra, mevzubahis politikaya bağlı olarak on ASEAN ülkesini ziyaret etmiştir. Bu bağlamda, Moon yönetimindeki en büyük etkinlik olan "25 ve 26 Kasım 2019 Kore-ASEAN Özel Zirvesi", Güney Kore'nin Busan şehrinde gerçekleşmiştir.²⁵

23 Hahm Chaibong, "How China and South Korea Overcame History?", eds., François Godement v.d., *How Do Asians See Their Future?*, European Council on Foreign Relations, www.jstor.org/stable/resrep21663.4, (Erişim Tarih:16.01.2021), s. 17-22.

24 Byun, a.g.m.

25 Do Je-hae, "Moon Announces 'New Southern Policy Plus Strategy'", *Korea Times*, www.koreatimes.co.kr/www/nation/2020/11/120_299218.html, (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

Salgın Süreci: Krizden Doğan Fırsatlar

2019 sonbaharından itibaren tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını, ilk etapta Asya-Pasifik'te büyük bir panik ortamı yaratmıştır. Ekonomiler belirgin ölçüde küçülmüş, uluslararası ticaret durma noktasına gelmiştir. Güney Kore'nin salgınla baş etme kapasitesi ve başarısı, dünyada örnek bir model olmuş; vaka sayılarının kontrolü daha az kısıtlama getirdiğinden dolayı Seul yönetimi, ekonomik anlamda nispeten hareketli bir tablo sergilemiştir.²⁶ Buna rağmen 2020 yılının üçüncü çeyreğinde gelir adaletsizliği oldukça artmıştır. KITA verilerine göre, 2020 yılının Temmuz-Eylül döneminde en düşük gelirli %20'lik dilimde yer alan hanelerin aylık geliri, bir önceki yıla göre %1,1 düşüşle ortalama 1,637,000 won (1,468 \$) olurken; en yüksek gelirli %20'lik dilim için aylık ortalama gelir, aynı dönemde %2,9 artarak 10,397 milyon won (9,415 \$) seviyesine ulaşmıştır.²⁷

Çin'in ise salgın şartlarını avantaja çevirerek en karlı çıkan ülke olduğunu söylemek mümkündür. Covid-19'un etkilerine ve küresel siyasi ortamın karmaşıklığına rağmen Çin'in sanayi üretimi, beklenen rakamları aşarak son bir yılda %6,9 artmış,²⁸ Ekim ayında Çin'e doğrudan yabancı yatırım, bir önceki yıla göre %18,3 artarak 81,87 milyar yuana (12,4 milyar ABD doları) yükselmiştir. Ayrıca 11 Kasım 2020 tarihinde gerçekleşen

26 Morten Soendergaard Larsen, "COVID-19 Has Crushed Everybody's Economy-Except for South Korea's", *Foreign Policy*, foreignpolicy.com/2020/09/16/coronavirus-covid-economic-impact-recession-south-korea-success/, (Erişim Tarihi: 19.01.2021).

27 Chun Gyung-Woon-Lee Eun-joo, "Korea's Income Gap Worsens in Q3, Bottom Group Survives on Govt Handouts", *KITA*, www.kita.org/global/ecoView.do?seq=20549&searchWrd=&pageIndex=1, (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

28 "China's Industrial Output Rises 6.9% in October, Driven by Trade and Consumption", *Global Times*, www.globaltimes.cn/content/1206950.shtml, (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

dünyanın en büyük çevrimiçi alışveriş festivalinde satışlar 498,2 milyar yuani (74,1 milyar dolar) bularak,²⁹ Çinli tüketicilerin salgından diğer ülkelere kıyasla daha az etkilendiğini gözler önüne sermiştir. Neticede Pekin yönetimi, salgın döneminde iç kalkınma ve gelişmenin yanı sıra dış politikasını da farklı bir boyuta taşımıştır.

Salgın süreci, Asya-Pasifik'te bu zamana kadar oluşturulmaya çalışılan bütün anlaşma ve ittifak kurma süreçlerine hız kazandırmıştır. 15 Kasım 2020 tarihinde Çin, Güney Kore ve diğer 13 ekonomi, Asya-Pasifik bölgesinde küresel ekonominin üçte birini kapsayacak bir serbest ticaret bölgesi oluşturmak amacıyla dünyanın en büyük ticaret anlaşması olan Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklığı'nı (RCEP) imzalamıştır.³⁰ 2020 yılının Kasım ayı boyunca gerçekleşen tüm ASEAN, BRICS, APEC ve G-20 çevrimiçi zirvelerinde Pekin; çok kutupluluk, serbest ticaret, bölgesel ekonomik bütünleşme kavramlarını vurgulayarak adeta kendi yeni dünya vizyonunu oluşturmuştur. Görünüşe göre salgın süreci, bahse konu olan vizyonu gerçekleştirmek konusunda Çin'e gerekli olan tüm koşulları sağlamıştır. Şi, tek kutuplu Soğuk Savaş sonrası dönemin tarih olduğunu vurgulayarak çok kutupluluk olgusunun ve ekonomik küreselleşmenin geri çevrilemeyeceğini öne sürmüştür.³¹

ASEAN Zirvesi öncesi yaptığı bir açıklamada Güney Kore Cumhurbaşkanı Moon, Kore Yarımadası'nın nükleer

silahlardan arındırılması ve bölgede kalıcı barışın tesis edilmesi için harcadıkları çabalardan asla vazgeçmeyeceklerini belirtmiş, Kore'deki barış sürecini yeniden canlandırma ihtiyacının altını çizmiştir.³² Buna ek olarak Güney Kore lideri, 2017 senesinde açıkladığı dış politikasının güncellenmiş hali olan "Yeni Güney Politikası Artı"³³ için "insan", "refah" ve "barış" ilkelerine dayanan yedi stratejik girişimi detaylandırmıştır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:³⁴

- Covid-19 salgınıyla mücadele için kapsamlı sağlık ve tıbbi işbirliği
- Güney Kore'nin eğitim ve insan kaynağı geliştirme modellerinin paylaşılması
- Hallyu içeriğini kullanarak kültürel alışverişin teşvik edilmesi
- Karşılıklı yarar sağlayan ticari ilişkileri ve yatırımı geliştirmek
- Çiftçilik ve kentsel altyapının geliştirilmesinde işbirliği
- Gelecekteki endüstrilerde işbirliği
- Geleneksel olmayan güvenlikte işbirliği

Sonuç

Normalleşme döneminden günümüze kadar Çin-Güney Kore ilişkileri birçok engelle karşılaşmıştır. Taraflar, bu engellerin çoğunu ekonomik açıdan aşma eğiliminde olsalar da Çin'in ileriye yönelik iddialı politikaları ve iç

29 "Shopping Gala Records Another High as Online Shopping Becomes The Norm", *Global Times*, www.globaltimes.cn/content/1206550.shtml, (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

30 32 "China, 14 Other Economies Sign RCEP in Historic Win for Multilateralism", *Global Times*, www.globaltimes.cn/content/1206828.shtml, (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

31 "Remarks From Xi's Speech at BRICS Summit", *China Daily*, www.chinadaily.com.cn/a/202011/18/WS5fb4f2eca31024ad0ba94fb0.html, (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

32 "Moon Says Seoul to Continue to Seek Denuclearization, Permanent Peace on Korean Peninsula", *Yonhap News*, en.yna.co.kr/view/AEN20201106003400315?section=k-stories/k-stories, (Erişim Tarihi: 21.01.2021).

33 Aynı yer.

34 Do Je-hae, "Moon Announces New Southern Policy Plus Strategy", *Korea Times*, www.koreatimes.co.kr/www/nation/2020/11/120_299218.htm, (Erişim Tarihi: 20.01.2021).

politikasındaki demokratik sorunlar ülkenin güvenilirliğini sorgulatmaktadır. Zira Kuzey Kore, Güney Kore'nin anakaraya olan bağlantısını kestiği için mevcut durumda Güney Kore, bir ada devletinden farksızdır. Dahası Çin'in Güney Çin Denizi'nde ve hava sahasında çizdiği sınırlar ve uyguladığı yaptırımlar, ticaretinin tümünü hava ve deniz yoluyla gerçekleştiren Güney Kore'nin hareket alanını kısıtlamakta ve bu ülkeyi bölgede başka ittifak arayışlarına yöneltmektedir.

2020 yılı boyunca Asya-Pasifik'te kurulan ve güçlendirilen ortaklıklar Çin-Güney Kore ilişkilerini daha güven verici bir platforma taşımıştır. Fakat Güney Kore'nin ekonomik olarak Çin'le; diplomatik ve askeri olarak ise ABD'yle hareket etmesi ortaya bir "stratejik ikilem" çıkarmıştır.³⁵ Çin, mevzubahis ikilemdeki konumuna göre Güney Kore'yle olan ilişkilerinde yatırım ve yaptırım unsurlarını dönüşümlü olarak kullanmaktadır. Ancak önümüzdeki süreçte bu "havuç-sopa" yöntemi, oluşturulmaya çalışılan olumlu diplomatik atmosferi bozabilir. Dolayısıyla söz konusu yöntem, ilerleyen süreçte kullanışlı olmayacaktır. Nitekim Moon, yaptığı bir açıklamada,³⁶ ABD-Çin rekabetinde taraf tutmayacağını, iki tarafın da Seul için eşit derecede önemli olduğunu vurgulamıştır.

Çin, her ne kadar bu ülkenin ekonomisindeki baskınlığını sürdürse de Güney Kore, Kuzey Kore'den algıladığı nükleer silahlanma tehdit ve Japonya'yla olan tarihi ve bölgesel uyuşmazlıklarının çözümünde ABD'nin aracılığına ihtiyaç

duymaktadır. Ayrıca Seul; insan hakları, demokrasi ve özgürlük gibi birçok konuda Washington'la ortak görüşleri taşımaktadır. Çinli akademisyenlerin çoğu, iki Kore devletinin orta veya uzun vadede birleşeceği öngörüsünü ortaya koymaktadır. Birleşmenin ABD şemsiyesi altında gerçekleşmesi ise Çin açısından kabul edilemez bir durumdur. Zira Pekin, mevzubahis olasılığın büyük bir güvenlik açığına sebep olacağı kanaatindedir. Bundan dolayı Güney Kore, tamamen Çin'in stratejik müttefiki olmasa bile, iki tarafın dengelendiği mevcut durumun devamı, bölge güvenliğini ve iki büyük güç arasındaki ilişkileri olumlu yönde etkileyecektir.

21. yüzyıl, birçok akademisyen ve diplomat tarafından "Pasifik Yüzyılı" olarak adlandırılmaktadır. Asya-Pasifik'te salgın boyunca karşılıklı siyasi-ekonomik ilişkiler hiç olmadığı kadar güçlenmiştir. Fakat bölgede henüz ortak bir savunma ittifakının olmaması, ileride bölgesel güvenlik sorunlarının yaşanma ihtimaline karşı bir zaaf niteliğindedir. ABD, savunma alanındaki tecrübesi ve ittifaklarıyla yaşanacak herhangi bir gerilimde daha senkronize ve hızlı hareket etme kabiliyetine sahiptir.

Her ne kadar Trump yönetiminde ABD, "Önce Amerika" sloganıyla birçok uluslararası anlaşma ve ittifaktan geri çekilmişse de göreve yeni başlayan Biden yönetiminin bu tabloyu değiştireceğinin, ittifak ve antlaşmalara geri dönerek daha iyi ilişkilere liderlik edeceğinin sinyalleri gelmektedir.³⁷

³⁵ Chung, a.g.m.

³⁶ Park Chan-kyong, "Moon Jae-in Says South Korea will not Take Sides in US-China Rivalry Focuses on Xi Jinping's Visit", *SCMP*, <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3118152/moon-jae-says-south-korea-will-not-take-sides-us-china-rivalry>, (Erişim Tarihi: 18.01.2021).

³⁷ "Biden's Top Diplomat Vows US Will Lead but Restore Alliances", *France 24*, <https://www.france24.com/en/live-news/20210119-biden-s-top-diplomat-vows-us-will-lead-but-restore-alliances>, (Erişim Tarihi: 20.01.2021).

Asya-Pasifik'teki güvenlik zafiyetine karşın, savunma ittifakları arasında öne çıkan NATO, bu bölge üzerindeki çalışmalarına çoktan başlamıştır. NATO'nun yeniden yapılanma sürecinde yeni tehdit unsuru olarak kabul ettiği Çin'in büyümesiyle ortaya çıkacak tehlike ve sorunlar karşısında örgüt, halihazırda siyasi ortak olarak kabul ettiği Güney Kore, Japonya, Yeni Zelanda ve Avustralya'nın daha etkin bir işbirliği yapmasını isteyebilir.³⁸ Ayrıca bölgede, NATO benzeri güvenlik ittifakları da tartışılabilir. Bu talepler karşısında Güney Kore'nin takınacağı tavır, Çin'le olan ilişkilerini de doğrudan etkileyecektir.

Bütün bu veriler ışığında, giderek iç içe geçmekte olan Asya-Pasifik ilişkilerinin Asya Paradoksu'na takılıp takılmayacağını zaman gösterecektir. Çok kutuplu, ekonomik ve sosyal olarak entegre, sorunların diyalogla çözüldüğü, istikrarlı ve çatışmadan uzak bir Asya-Pasifik atmosferinin ütopya mı; yoksa tarihin en başarılı bütünleşmesi mi olacağı sorusu ise cevaplanmayı beklemektedir. Bu atmosferde Çin-Güney Kore ilişkileri de önemli bir yere sahip olacaktır.

³⁸ Andrew Cottey, "NATO and the China Challenge", *NATO and the Asia Pacific*, Canada 2020, s. 12.

YAZAR

Nisa Burçak Özdemir, 1998 yılında Trabzon'da doğdu. 2020 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden onur derecesiyle mezun olan Özdemir'in başlıca çalışma alanları Asya-Pasifik, Çin-Kore ilişkileri ve Kore dış politikasıdır. Özdemir iyi derecede İngilizce, orta seviyede Korece bilmektedir.

ANKASAM

ANKARA KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Çankaya Mahallesi, Cemal Nadir Sokak, No: 9, 06690, Çankaya - Ankara/Türkiye
Tel: +90 312 474 00 46 • Faks: +90 312 474 00 45 • E-posta: info@ankasam.org

COPYRIGHT © 2021

Bu yayının tüm hakları Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi'ne (ANKASAM) aittir. 5846 sayılı fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak göstererek yapılacak makul alıntılar dışında ANKASAM'ın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kavit ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltması veya dağıtımı yapılamaz. Bu çalışmada yer alan görüş ve değerlendirmeler yazarına ait olup, kurumsal olarak ANKSAM'ın resmi görüşünü yansıtmaz.

PARA İLE SATILAMAZ